

GENEL DEĞERLENDİRME

Küresel ekonomi, uygulamaya konulan devlet desteklerinin katkısıyla toparlanmaya başlamış ve yakın döneme kadar dünya geneli için büyüme tahminleri yukarı yönlü güncellenmeye devam etmiştir. Bununla birlikte, toparlanmanın daha çok gelişmekte olan Asya ülkeleri ve ABD kaynaklı olacağı tahmin edilmekte olup, özellikle yüksek bütçe açıklarıyla karşı karşıya kalan Avrupa ülkelerindeki büyümenin daha yavaş olması beklenmektedir.

Uluslararası finansal piyasalarda oluşan iyimser havanın bazı AB ülkelerindeki borç sürdürülebilirliği ile ilgili kaygıların artmasıyla bozulduğu görülmektedir. Gerek küresel ekonomik toparlanmanın devlet desteği olmadan sürdürülebilirliği konusundaki risklerin devam etmesi, gerekse alınan tedbirlerin kamu bütçe dengelerini bozarak borç dinamiklerini olumsuz etkilemesi ve bunların yayılma etkilerine ilişkin endişeleri beslemesi, finansal piyasalarda ön plana çıkmıştır. Bu çerçevede, söz konusu risklerin gerçekleşmesi durumunda finans sisteminde yeni bir kredi daralması ve buna bağlı olarak dünya ekonomilerinin durgunluk sürecinden beklenenden daha yavaş çıkma ihtimali bulunmaktadır.

Türkiye ekonomisi, başta küresel krizin yarattığı ciddi dış talep daralması olmak üzere, içeride yatırımlardaki düşüş ve hanehalkının tüketim harcamalarını kısmasıyla 2009 yılında önemli ölçüde küçülmüştür. 2008 yılının son çeyreğinde ve 2009 yılının ilk çeyreğinde sert bir şekilde daralan iktisadi faaliyet, dengeleyici para ve maliye politikalarının etkisiyle 2009 yılının ikinci çeyreğinden itibaren toparlanma sürecine girmiştir. Diğer yandan, büyümenin daha çok iç talep kaynaklı olduğu ve ihracat performansında henüz arzu edilen ivmenin yakalanamadığı görülmektedir. Dış talepteki zayıf seyir özellikle sanayi sektörü kanalıyla ekonomi genelinde iktisadi faaliyeti ve istihdamı sınırlamaya devam etmektedir. Sanayi üretim endeksi ve kapasite kullanım oranı gelişmeleri 2010 yılının ilk çeyreğinde çift haneli bir büyümeye ulaşılacağına işaretini verse de iktisadi faaliyetin yılın üçüncü çeyreğine kadar kriz öncesi düzeylerinin altında seyredeceği tahmin edilmektedir. Son dönemlerde, Avrupa ülkelerindeki kamu borç sorunu nedeniyle Euro'nun değer kaybına uğraması ve söz konusu ülkelerdeki toparlanmanın yavaş gerçekleşmesinin önümüzdeki dönemde dış talebin büyümeye katkısını sınırlaması beklenmektedir. Bu çerçevede, süregelen dış talep belirsizliği nedeniyle özel yatırımların kriz öncesi seviyelere ulaşmasının uzunca bir zaman alacağı tahmin edilmektedir.

2009 yılında enflasyon hızlı bir düşüş sergilemiştir. Ocak ayında yürürlüğe giren ve akaryakıt ürünleri ile alkollü içecekler ve tütün ürünlerini kapsayan vergi düzenlemelerinin oluşturduğu fiyat artışları, işlenmemiş gıda fiyatlarında gözlenen yüksek oranlı artışlar ve geçen yıl yapılan vergi indirimlerinin oluşturduğu düşük baz nedeniyle 2010 yılının ilk aylarında artan enflasyonun, geçici etkilerin ortadan kalkmasıyla kademeli bir düşüş sürecine gireceği ve 2011 yılının ilk aylarında hedeflerle uyumlu seviyelere gerileyeceği tahmin edilmektedir.

2008 yılının son çeyreğinden itibaren iktisadi faaliyetteki yavaşlama ve düşen enerji fiyatları nedeniyle hızla daralan cari açık, krizin etkilerinin azalması ile birlikte iç talepte görülen canlanmanın getirdiği ithalat artışı nedeniyle 2009 yılının son çeyreğinden itibaren tekrar artmaya başlamıştır. Ayrıca, en önemli dış pazarımız konumunda olan Avrupa ülkelerinde büyümenin halen ivme kazanamamış olması da ihracat performansımızı olumsuz etkileyerek cari açık üzerinde genişletici bir etki yaratmaktadır. Bu nedenle, cari açığın önümüzdeki dönemdeki gelişiminde Avrupa ekonomilerindeki toparlanma ile yakından ilişkili olan ihracat performansımız ve ithalatımız içindeki ağırlığı nedeniyle enerji fiyatlarının seyri belirleyici olacaktır.

İktisadi faaliyetteki daralmaya bağlı olarak özellikle dolaylı vergi gelirlerindeki düşüşler ve Sosyal Güvenlik Kurumu'nun prim gelirleri tahsilatındaki yavaşlama nedeniyle yapılan transferlere bağlı olarak faiz dışı harcamaların artması, bütçe açığının 2009 yılının son çeyreğine kadar artmasına neden olmuştur. Takip eden dönemde ise ekonomide gözlenen canlanmaya paralel olarak artan vergi gelirleri bütçe dengesinin iyileşmesine katkıda bulunmuştur. Özellikle Avrupa ülkelerindeki kamu borcunun yüksekliğinin ve çevrilebilirliğinin tartışıldığı son günlerde, kamu borcunun milli gelire oranının birçok gelişmiş ülkenin altında olması ülkemiz açısından son derece önemlidir. Ayrıca, kamuoyuna sunulan Mali Kural Kanun Tasarısı Taslağı'nın yasalaşmasıyla mali disiplinin sürdürülmesine yönelik önemli bir adım atılmış olacaktır.

2008 yılının üçüncü çeyreğinden sonra yavaşlayan hanehalkının kredi kullanımı 2009 yılının ilk çeyreğinden sonra tekrar artmaya başlamıştır. Bununla birlikte, hanehalkı borçluluğunun birçok ülkeye göre düşük seviyede olduğu, faiz ile kur riskinin sınırlı olduğu görülmektedir. İşsizlik oranlarındaki artışlar hanehalkının borç ödeme gücünün bir ölçüde azalmasına neden olarak bireysel krediler için tahsili gecikmiş alacak oranının 2008 yılının son çeyreğinden itibaren yükselmesiyle sonuçlanmıştır. Bununla birlikte, 2009 yılının son çeyreğinden başlamak üzere hanehalkının sorunlu kredi oranının gerilemeye başlaması ve istihdam koşullarında son dönemlerde görülen iyileşme olumlu gelişmeler olarak değerlendirilmektedir.

2009 yılında kredi kartı bakiyeleri artmakla birlikte faize tabi bakiyelerin kredi kartı bakiyelerine oranının yatay seyrettiği görülmektedir. Ancak, son dönemlerde hanehalkının kredili mevduat hesabı kullanımının arttığı ve buna bağlı olarak bu hesapların kredilendirilen tutarının da yükseldiği gözlenmektedir. Bu tür hesapların faiz oranlarının tüketici kredisi faizlerinden oldukça yüksek olduğu dikkate alındığında bireylerin kısa süreli nakit ihtiyaçları dışında yüksek faizli kredili mevduat hesaplarını kullanmamaya özen göstermeleri gerektiği hatırlatılmalıdır.

Toplam talepteki daralmanın etkisiyle firmaların satış gelirleri ve faaliyet kârları düşüş göstermekle birlikte, Türk lirasının değer kazanması sonucu kur farkı kaynaklı finansal giderler azalmış ve firmaların kârlılık performansı 2009 yılında artış göstermiştir. İktisadi faaliyetteki toparlanma eğilimine paralel olarak firmaların satış gelirlerinde 2009 yılının son çeyreğinden itibaren gözlenen toparlanma eğiliminin 2010 yılında devam etmesi beklenmektedir. Bununla birlikte, firmaların pasif yapısının dolarizasyonu ve taşıdıkları yüksek yabancı para açık pozisyonu nedeniyle borç yükünün ve kârlılık performansının döviz kuru hareketlerine karşı duyarlılığı sürmektedir.

İktisadi faaliyette yaşanan olumlu gelişmelerin etkisiyle KOBİ'lerde belirgin olmak üzere firma kredilerinin 2009 yılının üçüncü çeyreğinden itibaren artmaya başladığı görülmektedir. 32 Sayılı Karar'da yapılan değişikliğin de etkisiyle firmaların yurtdışından temin ettiği kredileri azaltarak yabancı para kredi kullanımında yurtiçi kaynaklara yöneldiği gözlenmektedir. Aynı zamanda, 2009 yılının üçüncü çeyreğinden itibaren bankacılık sektörünün firmalardan

kaynaklanan sorunlu kredi oranının düşüş eğilimine girmesi reel sektörün borç ödeme gücündeki toparlanmaya işaret etmektedir.

İktisadi faaliyetteki toparlanmanın yanısıra, küresel finansal piyasalarda yaşanmakta olan normalleşme sürecinin de devam etmesi durumunda bankacılık sektörü kredi hacminin artış hızında görülen ivmelenmenin ve aktif kalitesindeki iyileşmenin önümüzdeki dönemde de devam etmesi beklenmektedir.

Politika faiz oranlarının düşmesiyle, vade uyumsuzluğunun bir sonucu olarak net faiz marjlarının artması, 2009 yılında bankacılık sektörünün kârlılık performansındaki iyileşmenin temel nedeni olmuştur. Politika faiz oranlarındaki indirim sürecinin sona ermesiyle faiz marjlarındaki daralmanın kârlılık üzerinde yaratacağı olumsuz etkiye karşılık, 2010 yılının ilk çeyreğinde görüldüğü üzere, aktif kalitesindeki iyileşmenin sektörün kârlılık performansını olumlu etkilemeye devam etmesi beklenmektedir.

Küresel krizin derinleşmeye başladığı dönemlerde, Türk lirası ve döviz piyasalarına yönelik alınan önlemlerin zamanında ve etkin bir biçimde uygulanmasıyla piyasalardaki tedirginlik ve oynaklık önemli ölçüde azalmıştır. Türk bankacılık sektörünün yabancı para ve toplam likidite yeterlilik rasyoları yasal sınırların üzerinde seyretmektedir. Sektörünün en önemli kaynağının mevduat olması ve kredilerin tamamının mevduatla fonlanabilmesi sektörün diğer birçok ülkenin aksine bankalararası fonların oynaklığına olan duyarlılığını kısıtlamakta ve yeniden fonlamaya dayalı likidite riskini azaltmaktadır.

Bankacılık sektörü kur riski taşımama eğilimini sürdürmekte ve bilanço içi açık pozisyonunu bilanço dışı pozisyon fazlası ile dengelemektedir.

Sektörün yüzde 8'lik yasal sınır ve yüzde 12'lik hedef rasyonun oldukça üzerinde seyreden sermaye yeterliliği, 2009 yılında yüksek kârlılık ve kredi riski taşımayan kamu menkul kıymet yatırımlarının artmasıyla yükselmiştir. Bankaların kredilerini artırmasıyla beraber oranın 2010 yılında bir miktar gerilemesi beklenmektedir. Diğer ülkelerle karşılaştırıldığında bankacılık sektörünün hem sermaye yeterlilik rasyonunun yüksek hem de sermayesinin daha kaliteli olduğu görülmektedir. Sektörün özkaynakları, birçok ülkeden farklı olarak, zarar karşılama kapasitesi daha yüksek olan ödenmiş sermaye ile kâr yedeklerinden oluşmaktadır. Yapılan senaryo analizleri, bankacılık sektörünün sermaye yapısının çeşitli şoklar neticesinde oluşabilecek zararları karşılayabilecek düzeyde olduğuna işaret etmektedir.

Bankacılık sektörünün sağlamlığının bir göstergesi olarak izlediğimiz Finansal Sağlamlık Endeksi, sermaye yeterliliği endeksi, kârlılık ve faiz riski endekslerindeki artışa bağlı olarak 2009 yılı sonunda yükselmiş, 2010 yılı Mart ayında da olumlu seviyesini korumuştur.

Avrupa'da yaşanan mali sorunların ülkemize olumsuz yansımaları bugüne kadar sınırlı kalmıştır. Bununla birlikte, söz konusu sorunların önümüzdeki dönemde kontrol altına alınamamasının küresel finansal istikrar açısından en önemli risk olacağı değerlendirilmektedir. Bu riskin gerçekleşmesi, finansal piyasalarda güven kaybına yol açarak dünya ekonomisindeki toparlanma sürecinin kesintiye uğramasına neden olabilecek, dolayısıyla ülkemizi de olumsuz etkileyebilecektir.